

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДРАСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

*С. Власюк, викладач
Уманський державний аграрний університет*

Ключові слова: фінансові ресурси, ефект, ефективність, прибуток, виручка від реалізації, операційний прибуток, операційна діяльність.

Key words: financial resources, effect, efficiency, income, profit yield from realization, operating profit, operating activity.

The problems of financial resources forming management in agricultural enterprises are considered.

Постановка проблеми. Проблема ефективного використання фінансових ресурсів завжди посідала чільне місце з-поміж актуальних проблем економічних наук, оскільки зацікавленість цією проблемою виникає на різних рівнях управління – від власників підприємств, кредитних установ до керівників держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні наявний багатий теоретичний і практичний досвід щодо оцінки використання фінансових ресурсів в аграрній сфері. Можна виокремити вагомні наукові доробки у працях таких учених, як Т. Бердніков, О. Гудзь, М. Дем'яненко, Ю. Лупенко, М. Малік, О. Могильний, О. Непочатенко, В. Онегіна, П. Саблук, П. Стецюк та інших [1–5], в яких широко висвітлено питання сутності та специфіки ефективного використання фінансових ресурсів. Проте чимало питань, пов'язаних з ефективним використанням фінансових ресурсів в АПК, залишаються не розкритими.

Виклад основного матеріалу. В економічній теорії донині немає єдиної думки про суть і значення категорії ефективності. Це зумовлено як зіставленням ефекту й ефективності, так і змішуванням ефективності та продуктивності, критерію й показників, відривом якісної оцінки від кількісної. Різноманітність поглядів стосовно ефективності пов'язана також із характеристикою численних форм вираження ефекту і форм вияву необхідних для його створення витрат.

Більшість економістів розуміє ефективність як відношення результату (ефекту) до витрат: „За своєю початковою ознакою ефективність – суть результативність, тобто результат діяльності (ефект), отриманий суспільством або окремою особою одиниці ресурсів, які використовуються” [1]. У словнику за редакцією М. Я. Дем'яненка ця категорія „...характеризує результат діяльності відносно витрат” [2, с. 165].

Аналогічну позицію займає й низка зарубіжних вчених: „вона (ефективність) характеризує зв'язок між кількістю одиниць рідкісних ресурсів, які застосовуються в процесі виробництва й одержуваною в результаті кількістю якого-небудь продукту. Велика кількість продуктів, отриманих від цього обсягу витрат, означає підвищення ефективності. Менший об'єм продукту від цієї кількості витрат вказує на спад ефективності» [3], або „Економічна ефективність – виробництво максимально можливої за обсягом вартості продукту зі застосуванням ресурсощадних технологій і з урахуванням наявності платоспроможного попиту» [4].

Порівняльний аналіз викладених тлумачень вказує на те, що, незважаючи на різне розуміння результату (в першому випадку – це продукт у натуральній, а у другому – у вартісній формах), усі автори розуміють ефективність як результативність.

Професійне управління фінансами сільськогосподарських підприємств вимагає глибокого аналізу фінансових ресурсів, що дасть змогу наточніше оцінити забезпеченість, інтенсивність та ефективність їх використання.

Показники прибутковості (рентабельності) дають змогу оцінити ефективність використання фінансових ресурсів, що визначається співвідношенням чистого прибутку, визначуваного різними способами, з сумою активів, використаних для отримання цього прибутку. Показники прибутковості формуються залежно від фокусу дослідження ефективності. Виходячи з їх мети аналізу, формуються компоненти показника: обсяг прибутку (чистий, операційний, прибуток до виплати податку) і розмір активу, або капіталу, які породжують цей прибуток.

Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів доцільно розпочати з визначення рентабельності оборотних активів, яка оцінюється зіставленням операційного прибутку із

середньорічною вартістю оборотних активів за балансом. Цей показник найдоцільніше розраховувати за формулою:

$$\text{Рентабельність оборотних активів} = \frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Середньорічна вартість оборотних активів}}$$

Суть показника рентабельності оборотних активів полягає в характеристиці того, наскільки ефективно було використано кожен вкладений гривню. Він поєднується з показником оборотності оборотних активів і показником прибутковості продажів.

Рентабельність продажу або коефіцієнт чистого прибутку є підсумковою характеристикою прибутковості операційної діяльності сільськогосподарських підприємств за відповідний період часу. Розрахунок цього показника здійснюють за формулою:

$$\text{Рентабельність продажу} = \frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Виручка від реалізації продукції}}$$

Коефіцієнт оборотності оборотних активів (ресурсовіддача) вказує на здатність сільськогосподарських підприємств одержувати прибуток від здійснення операційної діяльності, тобто своїх звичайних господарських операцій. Розрахунок цього показника здійснюють за формулою

$$\text{Коефіцієнт оборотності оборотних активів} = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість оборотних активів}}$$

Деякі аспекти стосовно розглянутих аналітичних коефіцієнтів необхідно детально розглянути для виявлення їх впливу на ефективність використання фінансових ресурсів.

Декомпозиція коефіцієнта оборотності оборотних активів зазвичай акцентує увагу на тих групах активів, які безпосередньо стосуються операційної діяльності:

— коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості дає змогу оцінити, скільки разів у середньому протягом року дебіторська заборгованість перетворюється на грошові засоби, тобто погашається:

$$К.об.д.з. = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість чистої дебіторської заборгованості}}$$

— період оборотності дебіторської заборгованості вказує на кількість днів, які необхідні для повернення фінансових ресурсів, узятих дебіторами, а також проаналізувати їх надійність:

$$П.об.д.з. = \frac{\text{Кількість днів у періоді}}{К.об.д.з.}$$

— коефіцієнт оборотності запасів характеризує, скільки разів протягом року запаси перенесли свою вартість на готову продукцію:

$$К.об.зап. = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість запасів}}$$

— період оборотності запасів вимірює кількість днів, протягом яких запаси перетворюються на реалізовані товари:

$$П.об.зап. = \frac{\text{Кількість днів у періоді}}{К.об.зап.}$$

— коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості дає змогу проаналізувати кількість циклів виплат наявної кредиторської заборгованості:

$$К.об.к.з. = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість кредиторської заборгованості}}$$

— період оборотності дебіторської заборгованості вказує на розрахункову кількість днів для погашення кредиту, отриманого від постачальників:

$$П.об.к.з. = \frac{\text{Кількість днів у періоді}}{К.об.к.з.}$$

При цьому важливо виявити, які чинники найвагомніше впливають на ефективність використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. З цією метою ми розрахували кореляційну залежність результативної ознаки – прибутковості фінансових ресурсів (Y) від операційного прибутку (X_1), ресурсовіддачі (X_2), оборотності дебіторської заборгованості (X_3) та оборотності запасів (X_4).

Для проведення дослідження ми розглянули 17 сільськогосподарських підприємств Уманського району Черкаської області.

Отже, рівняння множинної регресії, яке характеризує залежність прибутку від чотирьох названих чинників, матиме вигляд:

$$y_x = -13,25 + 0,90x_1 + 22,18x_2 + 2,83x_3 - 6,09x_4$$

Коефіцієнти регресії показують, наскільки зміниться прибутковість фінансових ресурсів за зміни відповідного чинника на одиницю.

Зокрема, $A_1 = 0,9$ вказує на те, що зі збільшенням рентабельності продаж на 1% прибутковість зросте на 0,9%. Збільшення коефіцієнта ресурсовіддачі зумовить зростання прибутковості – на 22,18%, прискорення оборотності дебіторської заборгованості на 2,83%, а сповільнення оборотності запасів зумовить зменшення прибутковості фінансових ресурсів на 6,09%.

Коефіцієнт кореляції $R = 0,9564$, свідчить про щільний зв'язок між чинниками.

У нашому випадку коефіцієнт детермінації:

$$D = 0,9564^2 = 0,91 * 100 = 91\%$$

Отже, ефективність використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств на 91% залежить від досліджуваних чинників.

Висновки. Отже, ефективність – багатоаспектне й багатогранне поняття, одне з базових, основоположних економічних категорій, що пов'язане передусім з обмеженістю наявних ресурсів і необмеженістю людських потреб.

Бібліографічний список

1. Бердникова Т. Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия : учеб. пос. / Т. Б. Бердникова. – М. : ИНФРА – М, 2003. – 215 с.
2. Фінансовий словник-довідник / М. Я. Дем'яненко, Ю. Я. Лузан, П. Т. Саблук, В. М. Скупий та ін. ; за ред. М. Я. Дем'яненка. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – 555 с.
3. Макконелл К. Р. Экономикс : принципы, проблемы политика / К. Р. Макконелл, С. Н. Брю. – М. : Республика, 1993. – 912 с.
4. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности : учеб. для вузов / Г. Н. Савицкая. – Минск : Новое знание, 2004. – 668 с.